

STUDIJŲ KOKYBĖS KRITERIJAI IR JŲ ĮGYVENDINIMAS MAGISTRANTŲ POŽIŪRIU

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinių technologijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Elektroninis paštas jolitad@mruni.eu

Pateikta 2014 m. vasario 3 d.

Parengta spausdinti 2014 m. kovo 30 d.

doi:10.13165/SD-14-13-1-05

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamo tyrimo tikslas – nustatyti kokybiškų studijų kriterijus ir įvertinti jų įgyvendinimą universitete magistrantų požiūriu. Tyrimo metodai: literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu. Atliktas empirinis tyrimas yra kiekybinio pobūdžio, žvalgomas tyrimas – kokybinio pobūdžio. Žvalgomojo tyrimo metu buvo surinkta informacija apie tai, kokie konkretūs studijų kokybės kriterijai magistrantams yra svarbūs. Remiantis šiais duomenimis sudaryta anketa, kurią pildydami magistrantai turėjo įvertinti, kiek konkretūs kokybės kriterijai yra jiems asmeniškai svarbūs ir kaip jie yra įgyvendinti jų studijose. Tyrime dalyvavo Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto magistrantai. Apklausa parodė, kad Mykolo Romerio universiteto magistrantai skiria tokias jiems svarbias kokybės kriterijų sritis: studijų rezultatai, studijų procesas, dėstytojo savybės ir edukacinė aplinka. Rezultatai parodė, kad didžioji dalis studijų kokybės kriterijų universitete įgyvendinami geriau, nei patys magistrantai teikė tiems kriterijams svarbą. Tačiau praktinei, su profesine veikla susijusiai, studijų pusei magistrantai skiria daugiau dėmesio, negu universitetas, kaip išsilavinimą, o ne profesiją teikianti įstaiga gali skirti. Magistrantų studijų lūkesčiai ir studijų kokybės vertinimas nepriklauso nuo studijų formos ir mokesčio už studijas, iš dalies priklauso nuo to, kuriame padalinyje studentas studijuoja.

Reikšminiai žodžiai: aukštasis mokslas, studijų kokybės kriterijai, magistrantas.

Įvadas

Pastarąjį dešimtmetį visoje Europoje vis labiau akcentuojamas ir pageidaujamas studentų dalyvavimas jų pačių studijų proceso kokybiniame vertinime. Daugelis universitetų mato didelę studentų įtraukimo į studijų kokybės vertinimą svarbą ir šį procesą skatina. Studentų atsiliepimai apie esamą studijų kokybę pripažįstami vertingais ir neretai netgi tampa esminėmis atramomis tobulinant studijų procesą (Grundey, 2008).

Akivaizdu, kad studijų proceso, jo rezultatų matymas studento, personalo, administracijos ar universiteto socialinio partnerio akimis skiriasi. Skirtingu lygmeniu į studijų procesą įsitraukusių ir skirtingus interesus turinčių asmenų požiūris į studijų kokybę ir jos vertinimas gali būti vienas kitą papildantis ir apibūdinantis vertinamą objektą iš visiškai skirtingų perspektyvų (Hill, Lomas, Macgregor, 2003). Todėl kiekvieno suinteresuoto dalyvio įsitraukimas į studijų proceso kokybinį vertinimą yra savaip vertingas ir svarbus.

Viena iš priežasčių, paskatinusių atsigręžti į studento požiūrį ir jį laikyti svarbiu, yra naujai susiformavusi studento, kaip paslaugų gavėjo, samprata (Lomas, 2007). Pastarųjų dešimtmečių kaita aukštojo mokslo sektoriuje reikšmingai sumažino skirtumą tarp universitetų ir visų kitų paslaugas teikiančių įmonių ir tuo studentą daugiau ar mažiau pavertė aukštojo mokslo paslaugų gavėju. O kas yra kokybiška paslauga, apibrėžia pats klientas, palyginęs skirtumą tarp lauktos ir patirtos kokybės (Pukelytė, 2010). Nors aukštajame moksle paslaugų gavėjo samprata skiriasi nuo kitas paslaugas teikiančių sričių paslaugų gavėjo sampratos (Owlia ir Aspinwal, 1996), tačiau vis vien ši pakitusi studento samprata mokslo erdvėje kelia daug diskusijų ir ginčų, nors turi ir nemažai pasekėjų. Teigiama to išvada – studentas tapo partneriu kuriant ir tobulinat studijų procesą. Studentų partnerystė ir įsitraukimo į studijų proceso vertinimą mastas yra viena iš aktualių šių dienų nagrinėjamų temų aukštojo mokslo erdvėje (Little ir Williams, 2010).

Kita iš priežasčių, paskatinusių įtraukti studentus į jų studijų proceso kokybinį vertinimą, galėtų būti aukštojo mokslo pasiūlos augimas, įvairių tipų universitetų kūrimasis, paskatinęs konkurenciją ir davęs postūmį vis iš naujo peržvelgti teikiamų studijų kokybę bei išlikti konkurencingiems.

Mokslinė problema remiasi šiais klausimais: kokie yra studentams svarbūs studijų kokybės kriterijai? Kiek sutampa studentų studijų kokybės lūkesčiai su jų patirta studijų kokybe?

Tyrimo generaline aibe pasirinkti magistrantai kaip jau turintys studijų universitete patirtį. Analizei pasirinktas vienas iš universitetų – Mykolo Romerio – atsižvelgiant į tai, kad Bolonijos proceso Berlyno komunikate (2003) pabrėžta ir Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009) nurodoma, kad kiekviena aukštoji mokykla turi nuolat įsivertinti savo studentų nuomonę apie studijų kokybę.

Tyrimo objektas – kokybiškų studijų kriterijai ir jų įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas – nustatyti kokybiškų studijų kriterijus ir įvertinti jų įgyvendinimą magistrantų požiūriu.

Tyrimo uždaviniai – nustatyti, kurie studijų kriterijai magistrantams yra svarbūs studijų kokybei ir kiek jie svarbūs; išsiaiškinti magistrantų požiūrį į tai, kiek tam tikri studijų kriterijai šių magistrantų studijose yra įgyvendinti; palyginti magistrantų požiūrį į studijų kokybės kriterijų svarbą bei jų įgyvendinimą pagal tam tikrus šių magistrantų studijų parametrus; palyginti, kiek magistrantų studijų kokybės lūkesčiai atitinka jų realias studijas.

Taikyti *tyrimo metodai*: literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu, statistinė duomenų analizė (Kronbacho alfa, faktorinė analizė, Studento t kriterijus nepriklausomoms imtims, požymių nepriklausomumo tikrinimas χ^2 kriterijumi, aprašomoji statistika).

1. Studijų kokybės kriterijai

Studijų kokybės kriterijumi aukštajame moksle bendrąja prasme laikomas tam tikrų studijomis suinteresuotų grupių – studentų, dėstytojų, administracijos, socialinių partnerių – pasitenkinimas tam tikrais studijų rezultatais, studijų proceso, studijų aplinkos ir kt. aspektais. Tiksliai ir vienareikšmiškai įvardyti konkrečius aspektus, pagal kuriuos reiktų ir būtų tikslinga vertinti studijas, nėra paprasta, tačiau, anot Lagrosen ir kt. (2004), šiame procese atskaitos tašku turi būti būtent paslaugų gavėjo požiūris į tai, kas jam yra svarbu vertinant studijas.

Studijų kokybės kriterijai, anot Tjeldvoll (2004), gali būti skirstomi į dvi stambias grupes: studijų rezultatų ir instrumentiniai. Oldfield ir Baron (2000) studijų kokybės kriterijus suskirstė į tokias stambias grupes: 1) būtinieji studijų elementai, be kurių negalėtų vykti studijos; 2) pageidaujami studijų elementai, kurie yra studentų norimi, bet nėra būtini; 3) funkciniai studijų elementai, kurie yra praktinio pobūdžio.

Kalbant apie konkrečius studijų kokybės kriterijus dar 1997 metais Joseph ir Joseph pristatė rezultatus studentų tyrimo, kurio metu studentai išskyrė šias jiems svarbias studijų kokybės dimensijas: 1) fiziniai aspektai – studijų ir apgyvendinimo patalpos, universiteto pastatų išdėstymas ir išvaizda, sporto ir rekreacijos pasiūla; 2) kaina ir laikas – studijų trukmė, studijų ir apgyvendinimo kaina; 3) akademiniai aspektai – dėstytojų kokybė, diplomo vertė; 4) studijų programos aspektai – lankstus programų turinys ir struktūra, pritaikomumas praktikoje, pasirinkimų gausa, lankstus įstojimas; 5) karjeros galimybės – baigusiujų įsidarbinimo statistika, informacijos apie įsidarbinimą prieinamumas; 6) universiteto vieta; 7) kiti aspektai – bendraamžių, tėvų ir kt. nuomonė.

Hill, Lomas ir Macgregor (2003) tyrimo rezultatai atskleidė studentams svarbias šias 4 kokybės dimensijas: 1) dėstytojo kokybė – dėstymo pobūdis, grįžtamojo ryšio studentams aspektai, komunikacija su studentais; 2) studento į(si)traukimas į studijas – studijų programa priderinta prie studentų patirties konteksto, bet kartu ir platina jų akiratį; 3) socialinės / psichologinės sistemos – aukštosios mokyklos, bendramokslų ir šeimos teikiama pagalba studentams, pozityvi atmosfera; 4) bibliotekos ir kompiuteriniai ištekliai.

Kaip parodė Lagrosen, Seyyed-Hashemi ir Leitner (2004) atliktas tyrimas, studentams svarbios dimensijos, atspindinčios studijų kokybę, yra šios: 1) bendradarbiavimas, įtraukiant įvairius aukštosios mokyklos dalyvius; 2) gaunamos žinios; 3) siūlomi kursai; 4) aukštosios mokyklos patalpos; 5) studijų metodai; 6) vidinis aukštosios mokyklos vertinimas; 7) išorinis aukštosios mokyklos vertinimas; 8) kompiuterizacija; 9) studentų tarpusavio bendradarbiavimas; 10) aspektai, su kuriais susiduriama baigus aukštąją mokyklą; 11) bibliotekos ištekliai.

2008 metais Douglas, McClelland ir Davies pristatė conceptualų studentų pasitenkinimo studijomis modelį, paremtą studentų patirtimi aukštojoje mokykloje. Modelis sudarytas iš studentų įvardintų kokybės kriterijų ir pasvėro jų poveikio bendram studentų pasitenkinimui studijų kokybe. Svarbiausiais sudaryto modelio elementais tapo grįžtamojo ryšio kokybė, bendravimo ir prieinamumo aspektai. Douglas, Douglas, McClelland ir Davies (2014) kokybinio studentų tyrimo rezultatus papildė naujomis dedamosiomis: motyvacija, pastangų įvertinimas / pastebėjimas, studijų naudingumas, socialinė įtrauktis, studijų kaina ir bendramokslų elgesys / požiūriai / motyvacija.

Akareem ir Hossain (2012), analizuodami studentų požiūrį į studijų kokybę, be neretai išskiriamų dimensijų, tokių kaip institucijos, administracijos ir fakulteto charakteristikos, taip pat detalai išskyrė ir pačių studentų charakteristikas – jo ankstesnieji ir dabartiniai studijų

rezultatai, išitraukimas į mokslinę tiriamąją veiklą, veiklos, išeinančios iš studijų programų ribų, studentų tėvų išsilavinimas, studentų ekonominis statusas.

Kaip matyti, skirtingi tyrimai pateikia gana skirtingus studentų požiūrius į tai, kokie kriterijai yra svarbūs studijų kokybei vertinti. Akivaizdu, kad skirtingų šalių, skirtingų aukštųjų mokyklų ir skirtingų specialybių studijų kontekstai yra visiškai skirtingi, todėl unifikuoto kriterijų sąrašo būti negali. Yra prasminga sudaryti vertinimo kriterijus, pritaikytus konkrečioms sąlygoms. Katiliūtė ir Kazlauskienė (2010) sudarė studijų kokybės vertinimo modelį, skirtą Lietuvos universitetų studentams. Jo struktūroje pateiktos šios dimensijos: 1) patikimumas – studijų ir darbo rinkos suderinamumas, studentų dalyvavimas savivaldoje, didaktikos ir studentų poreikių suderinamumas, studijų rezultatai, pasiekimų vertinimas; 2) užtikrinimas – dėstytojo didaktinė kompetencija, administracijos kompetencija, universiteto kontaktai su socialiniais partneriais; 3) materialinės vertybės – studijų patalpų ir apgyvendinimo patalpų infrastruktūra; 4) empatija – atitiktis studentų poreikiams, studentų savirealizacija, studentų pažangos augimas; 5) reagavimas – komunikacija su dėstytojais ir administracija.

Kadangi studentų atsiliepimai apie studijų kokybę visada yra „šįdieniniai“ ir laikomi patikimais, įmanoma ir prasminga lyginti studentų vertinimus tiek tarpdisciplininiu, tiek tarpinstituciniu lygmeniu (Williams, 2002). Lyginti prasminga tiek patį studijų kokybės įvertinimą, tiek skirtingų studijų krypčių bei skirtingų institucijų studentų išskirtuosius kokybės vertinimo kriterijus. Todėl šiame tyrime prieš vertinant pasirinkto universiteto studentų požiūrį į jų studijų kokybę, nuspręsta sudaryti šiems studentams aktualų studijų kokybės vertinimo kriterijų sąrašą, atsižvelgiant į jų pačių studijų patirtį.

2. Empirinio tyrimo metodologija

Imtis. Empiriniam tyrimui pasirinkti Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos (dabar pervardintas į Socialinių technologijų) fakulteto magistrantai. Straipsnio įvade pacituotas Bolonijos proceso Berlyno komunikatas (2003) ir Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009), kuriuose paminėta, kad aukštosios mokyklos turi tirti savo studentų nuomonę. Todėl tyrimo populiacija pasirinkti Mykolo Romerio universiteto studentai. Kadangi socialiniuose moksluose labai svarbus tyrimo kontekstas, tai pasirinktas vienas universiteto fakultetas, nes skirtinguose fakultetuose studijuojantys studentai yra veikiami skirtingų kontekstų. Tyrimo generaline aibe pasirinkti magistrantai kaip jau turintys studijų aukštojoje mokykloje patirtį ir galintys apie tai svariai pasisakyti.

Tyrimo metu MRU Socialinės politikos fakulteto struktūrą sudarė 6 padaliniai – 3 institutai ir 3 katedros. Nutarta daryti lizdinę magistrantų imtį – t. y. atrinkti kelis lizdus (institucijas) ir apklausti visus tų lizdų elementus (visų programų, tiek nuolatinių, tiek iššestinių studijų, visus magistrantus). Lizdinės atrankos būdu atsitiktinai pasirinkti 3 padaliniai: 2 katedros ir 1 institutas. Iš šių padalinių apklausti visų studijų programų visi magistrantai, kurie sutiko dalyvauti apklausoje. Iš viso atrinktų padalinių programose 2013 metais trečiame semestre studijavo 143 magistrantai. Apklausoje dalyvavo 124 magistrantai. 2 studentai apklausoje dalyvauti atsisakė, 24 studentai apklausos metu nedalyvavo, tačiau vėliau į atsiųstus klausimus atsakė elektroniniu būdu. 17 studentų apklausos metu nedalyvavo ir į prašymą atsakyti į klausimus elektroniniu būdu neatsiliepė.

Tyrimo etika. Apklausa vykdyta vadovaujantis savanoriško dalyvavimo principais, studentams patogiu metu – per paskaitas. Prieš apklausas studentai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, pabrėžtas konfidencialumas ir informuota, kam bus panaudoti tyrimo duomenys.

Konfidencialumo aspektas studentams buvo ypač svarbus, nes jie vertino studijų kokybę, nors dar nebuvo iki galo baigę studijų. Apklauskos metu paskaitose nedalyvavusių studentų buvo paprašyta į klausimus atsakyti elektroniniu būdu. Studentai, kurie į prašymą neatsiliepė, buvo laikomi atsisakiusiais dalyvauti apklausoje.

Tyrimo eiga ir tyrimo instrumentai. Duomenų rinkimo metodas – apklausa raštu. Tyrimas atliktas dviem etapais. Pirmasis etapas atliktas 2012 metų rugsėjo–spalio mėnesiais. Jo tikslas – žvalgomasis. Šiuo etapu norėta sužinoti, kokius studijų kriterijus tik ką įstoje į magistrantūrą studentai laiko svarbiais kokybei užtikrinti, ir, išanalizavus jų pateiktus atsakymus į atvirojo tipo klausimą, „kas jums asmeniškai yra kokybiškos studijos?“, buvo sudarytas duomenų rinkimo instrumentas – anketa, kuri pateikta magistrantams antrajame tyrimo etape 2013 metais rudenį, kai šie magistrantai studijavo jau trečią semestrą ir jau turėjo studijų MRU patirtį (dieninių studijų magistrantų studijos jau artėjo į pabaigą). Pirmajame tyrimo etape dalyvavo to paties universiteto, to paties fakulteto, tą pačią atrinktų fakulteto institucijų magistrantai, tik šiek tiek mažesnis jų skaičius – 101. Nors žvalgomasis tyrimas buvo kokybinio pobūdžio, tačiau norint sudaryti išsamų duomenų rinkimo instrumentą ir atsižvelgiant į tai, kad studentai į jiems pateiktąjį atvirąjį klausimą atsakinėjo glaustai, reikėjo apklausti pakankamą respondentų skaičių.

Antrasis tyrimo etapas vykdytas 2013 metais rudenį. Jo metu pateikta iš žvalgomojo tyrimo duomenų sudaryta anketa, kurioje prašoma įvertinti, kiek tam tikri studijų organizavimo kriterijai yra svarbūs studijų kokybei (klausimo elementų vidinis patikimumas: Kronbacho alfa = 0,8) ir kiek tie patys studijų organizavimo kriterijai šių magistrantų studijose yra įgyvendinti (klausimo elementų vidinis patikimumas: Kronbacho alfa = 0,8). Studentams svarbūs kokybiškų studijų kriterijai suskirstyti į 4 sritis, kurių sąlyginiai pavadinimai yra: *studijų rezultatai, studijų procesas, dėstytojų charakteristikos, edukacinė aplinka*. Atsakant į klausimą apie tam tikrų studijų kriterijų svarbą kokybei, pasirinkimo atsakymai pateikti tokie: nesvarbu, šiek tiek svarbu, svarbu, labai svarbu. Atsakant į klausimą, kiek tam tikri studijų kokybės elementai šių magistrantų studijose yra įgyvendinti, pasirinkimo atsakymai pateikti tokie: to nėra, menkai įgyvendinta, didžią dalimi įgyvendinta ir visiškai įgyvendinta.

Statistinių duomenų analizės metodai. Kronbacho alfa, faktorinė analizė, Stjudento t kriterijus nepriklausomoms intims, požymių nepriklausomumo tikrinimas χ^2 kriterijumi, aprašomoji statistika. Duomenys analizuoti SPSS programiniu paketu, 15 versija.

3. Empirinio tyrimo rezultatai

Magistrantų studijų kokybės lūkesčiai. Nagrinėjant magistrantų atsakymus apie tam tikrų studijų elementų svarbą studijų kokybei matyti (žr. 2 lentelę), kad prioritetą studentai skiria šiems *studijų rezultatams*: studijų metu įgytų žinių praktiniam pritaikomumui ir praktinių gebėjimų, pritaikomų būsimose veiklose pagal specialybę, įgijimui (kad tai labai svarbu, paminėjo po 82,3 proc. magistrantų). Šioje srityje magistrantams mažiausiai svarbu atrodo įgyti klasikinių teorinių žinių (kad tai labai svarbu, paminėjo tik 9,7 proc. magistrantų). Šie rezultatai gana įdomūs. Jie rodo, kad studentai studijas universitete labiau mato ne kaip universalių išsilavinimą, o kaip praktinės specialybės įgijimą, kas labiau tiktų kalbant apie studijas kolegijoje.

Kalbant apie *studijų procesą* matyti, kad magistrantai iš šios srities labiausiai vertina patogų ir paprastą dalyką, susijusį su šiuolaikinių technologijų amžiumi, – kad studijų medžiaga (paskaitos, seminarai) būtų prieinami elektroninėje erdvėje (kad tai labai svarbu, paminėjo

79,8 proc. magistrantų) ir kad būtų sudaryta galimybė atsiskaityti už savarankiškus darbus bei gauti dėstytojo pastabas elektroniniu būdu (66,1 proc. magistrantų). Be šių technologinių pageidavimų, studentams labai svarbu ir dėstytojų konsultacijų prieinamumas (68,5 proc.). Šioje srityje magistrantams mažiausiai svarbu atrodo daugiau dėmesio skirti savarankiškomis studijoms nei žinių dėstymui (tik 11,3 proc. magistrantų). Ši studentų pozicija skiriasi nuo šiuolaikinės edukacinės paradigmos, akcentuojančios būtent mokymąsi, o ne mokymą. Galbūt studentai dėstymą, o ne savarankiškas studijas mato kaip lengvesnį ir paprastesnį būdą išsilavinimui įgyti.

Vertinant, kiek svarbios studijų kokybei tam tikros *dėstytojų charakteristikos*, matyti, kad magistrantams svarbiausia yra aukšta dėstytojų kvalifikacija (kad tai labai svarbu, paminėjo 66,1 proc. magistrantų). Menką svarbą studentai teiktų, jei jiems dalį dalykų dėstyti užsienio mokslininkai (tik 8,1 proc. magistrantų). Aukštos dėstytojų kvalifikacijos svarba nekelia abejonų, tačiau akivaizdu, kad studentų akimis matomas užsienio mokslininkų įnašo svarbumas yra nepakankamas.

Edukacinės aplinkos srityje magistrantai su studijų kokybe labiausiai sieja modernią, turtingą (kad tai labai svarbu, paminėjo 66,9 proc. magistrantų) ir patogią naudotis, ilgai dirbančią (62,9 proc.) biblioteką. Nors kalbant apie *studijų procesą* magistrantai mažiausiai svarbos skyrė savarankiškomis studijoms, didelės svarbos priskyrimas moderniai, turtingai ir ilgai dirbančiai bibliotekai, kuri iš esmės yra savarankiškų studijų vieta, vis dėlto rodo, kad studentai tam tikrą savarankiškų studijų svarbą mato ir jų visiškai nenuvertina. Mažiausiai, anot magistrantų, su studijų kokybe siejasi mažas studentų skaičius grupėse (tik 13,7 proc.).

Analizuojant, ar studentų studijų kokybės lūkesčiams turi poveikį tam tikri studijų formos aspektai, matyti, kad visose studijų organizavimo srityse magistrantų požiūris statistiškai reikšmingai nepriklauso nuo to, ar jie studijuoja nuolatine, ar iššęstine forma, ar moka už studijas ir kuriame padalinyje studijuoja (lyginta pagal Studento t kriterijų nepriklausomoms imtims).

Kaip magistrantai vertina savo studijas? Analizuojant apklausos rezultatus matyti (žr. 2 lentelę), kad vertindami *studijų rezultatus* magistrantai didžiausią reikšmę teikia įgytoms klasikinėms teorinėms žinioms (kad tai universitete visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano 85,5 proc. magistrantų), įgytoms šiuolaikiškoms, aktualioms teorinėms žinioms bei įgytoms bendrosioms kompetencijoms (po 81,5 proc. magistrantų). Matyti, kad magistrantai norėtų šiek tiek daugiau žinių pritaikomumo bei įgyti daugiau praktinių gebėjimų, pritaikomų būsimoje veiklose pagal specialybę (kad universitete tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, pasisako po 54,8 proc. magistrantų). Vėlgi kyla klausimas, ar universitetas yra būtent ta vieta, kuri turi ir gali suteikti labai daug praktinių žinių ir išugdyti praktinius profesinius gebėjimus.

Vertindami studijų procesą magistrantai aukščiausius įvertinimus skiria vėlgi studijų medžiagos skelbimui elektroninėje erdvėje (kad universitete tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano 90,3 proc. magistrantų) ir dėstytojų konsultacijų prieinamumui (85,5 proc.). Šie rezultatai rodo, kad svarbiausi studentų lūkesčių ir realių universiteto siūlomų studijų akcentai sutampa. Nemaža studentų dalis mato trūkumą dėl nepakankamai sudarytų galimybių egzaminus laikyti nuotoliniu būdu (kad tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano tik 25,0 proc. magistrantų), taip pat dėl galimybės dalį kursų studijuoti nuotoliniu būdu (kad tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano 30,9 proc. magistrantų). Egzaminavimas nuotoliniu būdu universitete yra įmanomas, bet jis taikomas tik esant reikalui – universitetas pri-

oritetą teikia egzaminavimui „veidas į veidą“. O kursų skelbimo elektroninėje erdvėje mastas vis didėja.

Kalbant apie *dėstytojų charakteristikas* matyti, kad didžioji dauguma magistrantų sutinka, kad jų dėstytojų kvalifikacija yra aukšta (89,5 proc.). Labiausiai neįgyvendintu kriterijumi lieka tai, kad dalį kursų dėsto užsienio mokslininkai (kad tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano tik 9,7 proc. magistrantų), tačiau tai visiškai sutampa su pačių studentų studijų kokybės lūkesčiais.

Edukacinės aplinkos srityje magistrantai labiausiai patenkinti tuo, kad universiteto biblioteka yra patogi naudotis ir ilgai dirbanti (net 98,4 proc. magistrantų) bei ji yra moderni ir turtinga (95,1 proc.) – tai vėlgi visiškai atitinka studentų studijų kokybės lūkesčius. Mažiausiai įgyvendintas magistrantų lūkestis – dėl sąlygų gyventi bendrabutyje sudarymo (kad tai visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta, mano 45,9 proc. magistrantų), tačiau ir šis visiškai patenkintų studentų skaičius – 45,9 proc. – iš tiesų nėra mažas.

Analizuojant, ar studentų pasitenkinimui studijų kokybe turi poveikį tam tikri studijų formos aspektai, matyti (žr. 1 lentelę), kad visose studijų organizavimo srityse magistrantų požiūris į realią jų studijų kokybę statistiškai reikšmingai nepriklauso nuo to, ar jie studijuoja nuolatine, ar iššęstine forma ir ar moka už studijas. Išimtis gauta tik institucijos, kurioje magistrantai studijuoja, atveju – skirtingų institucijų atstovų požiūris į studijų kokybę universitete statistiškai reikšmingai skiriasi. Skirtumas gautas vertinant *studijų rezultatus, studijų procesą ir edukacinę aplinką. Dėstytojų charakteristikas* visų atstovautų institucijų magistrantai vertina statistiškai reikšmingai vienodai. 1 lentelėje pateikti sričių faktorių sudarymo parametrai ir Stjudento t kriterijaus nepriklausomoms imtims rezultatai atsakymams tarp grupių palyginti.

1 lentelė. Magistrantų savo studijų kokybės vertinimo priklausomybė nuo studijų formos, mokesčio ir padalinio

Table 1. The master's degree students' estimation of study quality dependence of the form of study, study fees, and study division

Studijų kokybės sritys (faktoriai)	Komponentų Kronbacho alfa	Faktoriaus KMO, Barleto kriterijus	Priklausomybė nuo studijų formos: dieninė / iššęstinė (Stjudento t kriterijus)	Priklausomybė nuo mokėjimo už studijas (Stjudento t kriterijus)	Priklausomybė nuo priklausymo tam tikram padaliniiui (Stjudento t kriterijus)
<i>Studijų rezultatai</i>	0,9	0,9, $p < 0,01$	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p < 0,05$ (priklauso)
<i>Studijų procesas</i>	0,8	0,8, $p < 0,01$	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p < 0,05$ (priklauso)
<i>Dėstytojų charakteristikos</i>	0,5	0,6, $p < 0,01$	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)
<i>Edukacinė aplinka</i>	0,6	0,7, $p < 0,01$	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p \geq 0,05$ (nepriklauso)	$p < 0,05$ (priklauso)

Kiek magistrantų studijų kokybės lūkesčiai atitinka jų realias studijas? Magistrantų studijų kokybės lūkesčių atitiktis realioms studijoms universitete palyginimas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. Magistrantų studijų kokybės lūkesčių atitiktis jų realioms studijoms palyginimas
Table 2. The comparison between the master's degree students' expectations for the study quality and their estimation of study quality

Stu- dijų ko- kybės sritis	Studijų kokybei svarbūs kriterijai	Kiek tai ma- gistrantams svarbu (atsakymai „labai svarbu“, %)	Kiek tai įgyvendi- ta realiose studijose (atsakymai „visiškai arba didžia dalimi įgyvendi- ta“,%)
<i>Stu- dijų rezul- tatai</i>	Studijų metu įgyjamos klasikinės teorinės žinios	9,7	85,5
	Studijų metu įgyjamos šiuolaikiškos, aktualios teorinės žinios	60,5	81,5
	Studijų metu įgyjamos žinios yra praktiškai pritaikomos	82,3	54,8
	Studijų metu įgyjami praktiniai gebėjimai, pritaikomi būsimose veiklose pagal specialybę	82,3	54,8
	Studijų metu įgyjamos profesinės kompetencijos	59,7	71,8
	Studijų metu įgyjamos bendrosios kompetencijos	27,6	81,5
<i>Stu- dijų proce- sas</i>	Dėstytojai daugiausia dėmesio skiria žinių perdavimui	19,4	79,9
	Dėstytojai daugiau dėmesio skiria savarankiškoms studentų studijoms	11,3	62,9
	Didelė pasirenkamų dalykų įvairovė	29,0	38,7
	Sudaromos sąlygos bent vieną semestrą studijuoti užsienyje	24,4	41,9
	Galimybė dalį kursų studijuoti nuotoliniu būdu	21,8	30,9
	Paskaitų, seminarų medžiaga skelbiama elektroninėje erdvėje	79,8	90,3
	Galimybė savarankiškus darbus atsiskaityti ir gauti dėstytojo pastabas elektroniniu būdu	66,1	76,6
	Galimybė egzaminus laikyti nuotoliniu būdu	30,1	25,0
	Dėstytojų konsultacijų prieinamumas	68,5	85,5
	Pateikiamos užduotys yra susijusios su realia būsima profesine veikla	60,5	57,2
	Pasiekimams vertinti parenkamos užduotys, padedančios pasiekti profesines kompetencijas	47,6	62,9

<i>Dėstytojų charakteristikos</i>	Aukšta dėstytojų kvalifikacija	66,1	89,5
	Dalį dalykų dėsto ne mokslininkai, o tam tikros srities praktikai	33,9	49,2
	Dalį dalykų dėsto užsienio mokslininkai	8,1	9,7
<i>Edukacinė aplinka</i>	Mažas studentų skaičius grupėse (iki 15 imtinai)	13,7	60,2
	Patogus studijų tvarkaraštis	59,7	95,1
	Moderni, turtinga biblioteka	66,9	95,1
	Patogi naudotis, ilgai dirbanti biblioteka	62,9	98,4
	Studentams skirtų kompiuterių skaičius	49,2	78,0
	Sudarytos sąlygos nebrangiai pavalgyti	41,1	92,0
	Sudarytos sąlygos gyventi bendrabutyje	31,5	45,9

Kaip matyti, magistrantų nuomone, absoliučiai daugumai studijų kokybės kriterijų universitetas teikia daugiau dėmesio, negu studentai tikisi (teikia tam didelę svarbą). Dalies kriterijų šis skirtumas yra labai didelis – vadinasi, studentai pagal šiuos kriterijus iš universiteto gauna daug daugiau, nei tikisi.

Verti didesnio dėmesio vos keli kriterijai, dėl kurių įgyvendinimo pasisako mažiau studentų negu teigiančių, kad tie kriterijai yra labai svarbūs studijų kokybei. Tai įgyjamų žinių praktinis panaudojimas, įgyjami praktiniai gebėjimai, pritaikomi būsimose veiklose pagal specialybę, ir galimybė egzaminus laikyti nuotoliniu būdu. Verta patikrinti, ar šie regimi skirtumai yra statistiškai reikšmingi. Patikrinimui paimtos ne tik aukščiausios atsakymų reikšmės (labai svarbu ir visiškai arba didžia dalimi įgyvendinta), bet visos atsakymų reikšmės ir tarpusavyje palyginti skirstiniai. Atlikus požymių nepriklausomumo tikrinimą χ^2 kriterijumi gauti rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Magistrantų studijų kokybės lūkesčių atitiktis jų realioms studijoms
(χ^2 kriterijus požymių nepriklausomumui tikrinti)

Table 3. The fulfilment of the students' expectations for the study quality

Požymiai statistiškai reikšmingai nepriklausomi , $p \geq 0,05$ (magistrantų studijų kokybės lūkesčiai skiriasi nuo realių studijų)	Požymiai statistiškai reikšmingai priklausomi , $p < 0,05$ (magistrantų studijų kokybės lūkesčiai nuo realių studijų nesiskiria)
Studijų metu įgyjamos žinios yra praktiškai pritaikomos ($\chi^2 = 4,2$, $ll = 3$)	Studijų metu įgyjami praktiniai gebėjimai pritaikomi būsimose veiklose pagal specialybę ($\chi^2 = 20,8$, $ll = 9$); Galimybė egzaminus laikyti nuotoliniu būdu ($\chi^2 = 17,7$, $ll = 9$)

Iš 3 lentelės matyti, kad dėl praktinių gebėjimų, pritaikomų būsimose veiklose pagal specialybę, ir dėl galimybės egzaminus laikyti nuotoliniu būdu magistrantų lūkesčiai ir reali si-

tuacija universitete iš esmės nesiskiria, dėl įgyjamų žinių praktinio pritaikomumo – skiriasi. Taigi bet koku atveju akivaizdu, kad studentai praktinei, su profesine veikla susijusiai studijų pusei skiria daugiau dėmesio, negu universitetas, kaip išsilavinimą, o ne profesiją teikianti įstaiga, gali ir turi skirti.

Išvados

1. Mykolo Romerio universiteto magistrantams svarbius studijų kokybės kriterijus galima grupuoti į keturias grupes: studijų rezultatai, studijų procesas, dėstytojo savybės ir edukacinė aplinka.
2. Didžioji dalis studijų kokybės kriterijų universitete įgyvendinta geriau, nei magistrantai teikė tiems kriterijams svarbą.
3. Magistrantai tikisi didesnio gautų žinių praktinio pritaikomumo.
4. Magistrantų studijų lūkesčiai ir studijų kokybės vertinimas nepriklauso nuo studijų formos ir mokesčio už studijas, iš dalies priklauso nuo to, kuriame padalinyje studentas studijuoja.

Siūlymai

Kadangi tyrimo rezultatai parodė, jog studijų kokybės vertinimas skiriasi nuo to, kuriame padalinyje studentas studijuoja, yra verta ištirti kitų MRU fakultetų studentų nuomonę apie tai, kas jiems yra svarbu, kad studijos būtų kokybiškos, ir kaip jie konkrečiai vertina savo studijų kokybę universitete. Rezultatai leistų ne tik nustatyti faktą, bet ir palyginti skirtingų padalinių studentų rezultatus tarpusavyje.

Magistrantai akcentuoja universitete įgytų žinių praktinį pritaikomumą. Būtų verta dėstytojams į šį pageidavimą labiau atsižvelgti, pvz., parenkant iliustruojamuosius pavyzdžius savo paskaitose, skiriant realaus konteksto užduotis seminarams bei savarankiškiems studentų darbams ir kt.

Literatūra

- Akareem, H. S.; Hossain, S. S. Perception of education quality in private universities of Bangladesh: a study from students' perspective. *Journal of Marketing for Higher Education*. 2012, 22(1): 11-33.
- Aukštojo mokslo ministrų konferencijos komunikatas. Berlynas, 2003 m. rugsėjo 19 d. <http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/direkcijos/studiju_direkcija/teises_aktai/Tarptautiniai%20teises%20aktai/Berlyno_komunikatas.pdf>. [žiūrėta 2014-01-20].
- Douglas, J. A.; Douglas, A.; McClelland, R. J.; Davies, J. Understanding student satisfaction and dissatisfaction: An interpretive study in the UK Higher Education Context. *Studies in Higher Education*. 2014. <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03075079.2013.842217#.UullHBCSwhM>>. [žiūrėta 2014-01-20].
- Douglas, J. A.; McClelland, R. J.; Davies, J. The development of a conceptual model of student satisfaction with their experience in higher education. *Quality Assurance in Education*. 2008,16(1): 19-35.

- Grundey, D. TQM in university studies: Quality assessment and quality assurance in a Lithuanian University. *Transformations in Business & Economics*. 2008, 7(2): 216–235.
- Hill, Y.; Lomas, L.; MacGregor, J. Students' perceptions of quality in higher education. *Quality Assurance in Education*. 2003,11(1): 15–20.
- Joseph, M.; Joseph, B. Service quality in education: a student perspective. *Quality Assurance in Education*. 1997, 5(1): 15–21.
- Katiliūtė, E.; Kazlauskienė, I. The Model of Studies Quality Dimensions from Student's Perception. *Ekonomika ir vadyba*. 2010, 15: 580–586.
- Lagrosen, S.; Seyyed-Hashemi, R.; Leitner, M. Examination of the dimensions of quality in higher education. *Quality Assurance in Education*. 2004, 12(2): 61–69.
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-20]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2=>>.
- Little, B.; Williams, R. Students' Roles in Maintaining Quality and in Enhancing Learning: Is There a Tension? *Quality in Higher Education*. 2010,16 (2): 115–127.
- Lomas, L. Are Students Customers? Perceptions of Academic Staff. *Quality in Higher Education*. 2007, 13(1): 31–44.
- Oldfield, B. M.; Baron, S. Student perceptions of service quality in a UK university business and management faculty. *Quality Assurance in Education*. 2000, 8(2): 85–95.
- Owlia, M. S.; Aspinwall, E. M. A framework for the dimensions of quality in higher education. *Quality Assurance in Education*. 1996, 4(2): 12–20.
- Pukelytė, R. Universitetinių studijų kaip paslaugos kokybės vertinimas: dimensijos ir kriterijai. *Aukštojo mokslo kokybė*. 2010, 7: 155–175.
- Tjeldvoll, A. Universities' Quality Development under Globalisation: Key Concepts. In A. Tjeldvoll, F. Zhou. (Eds.). *University Development and Globalisation*. 2004, 21. Trondheim: NTNU.
- Williams, J. Student Satisfaction: a British model of effective use of student feedback in quality assurance and enhancement. 14th International Conference on Assessment and Quality in Higher Education Vienna, 2002 July [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-20] <<http://www0.bcu.ac.uk/crq/presentations/vienna2002james.pdf>>.

STUDY QUALITY CRITERIA AND THEIR IMPLEMENTATION IN TERMS OF MASTER'S DEGREE STUDENTS

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

The purpose of the research analysed in the article is to set study quality criteria and estimate their implementation at university in terms of master's degree students. Research methods include analysis of literature and documents and a written questionnaire survey. Empirical research is a quantitative research, whereas pilot research is a qualitative research. The results of the pilot research showed which specific criteria for the quality of studies of the master's degree students considered important. Based on these data, a questionnaire was prepared. When filling in the questionnaire, students had to provide their estimation how important certain criteria were to them personally and how they were implemented in their studies. Master's degree

students of the Social Technologies Faculty of Mykolas Romeris University (MRU) participated in the survey. The results of the survey showed that in terms of quality criteria the following aspects were considered important by the MRU students: study results, study process, traits of a teacher and educational environment. The results revealed that at the university the fulfilment of the major part of quality criteria is even higher than the importance given to those criteria by the students themselves. However, students give more attention to the practical (related to the professional activity) side of the studies than the university, as an institution providing education and not profession, could. Master's degree students' expectations related to the studies and estimation of the quality of the studies do not depend on the form of study and study fees, but partly depend on the division.

Keywords: *higher education, study quality criteria, master's degree students.*

Jolita Dudaitė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinių tyrimų metodologija, testų teorija, lyginamieji švietimo tyrimai, verslumas, švietimo kokybė, gyvenimo kokybė.

Jolita Dudaitė, Doctor of Social Sciences (Educational Science), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Technologies, Institute of Educational Sciences and Social Work, lecturer. Research areas: methodology of social sciences, test theory, comparative educational research, entrepreneurship, quality of education, quality of life.